

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПІДЛІТКІВ, СХИЛЬНИХ ДО ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ

Ісько Олена

Дослідження психологічних особливостей підлітків, схильних до девіантної поведінки, є актуальним у сучасному суспільстві, яке стикається з низкою соціальних, економічних та культурних викликів. Підлітковий вік характеризується значними психологічними змінами, пошуком власної ідентичності, а також підвищеною емоційною чутливістю. У цей період молодь є особливо вразливою до зовнішніх впливів, що можуть призводити до формування девіантних форм поведінки, таких як агресія, правопорушення, залежність від шкідливих звичок тощо. Зростання рівня девіантної поведінки серед підлітків обумовлює необхідність вивчення глибинних психологічних причин цього явища [1–3].

Метою дослідження є обґрунтування результатів дослідження психологічних особливостей підлітків, схильних до девіантної поведінки.

В зв'язку з цим, було проведено дослідження соціально-психологічних особливостей підлітків, які схильні до девіантної поведінки на базі Вінницької гімназії № 24. У дослідженні взяло участь 30 дітей. Респондентів було розподілено на дві групи. До першої групи ввійшло 15 дітей віком від 10 до 11 років, а до другої – 15 підлітків віком від 13 до 14 років. Для здійснення дослідження було використано Карту спостережень (Д. Стотт) [2]. Ця методика була запропонована для заповнення класним керівником. Карта спостереження Стотта призначена для вивчення особливостей учнів, дезадаптованих до умов школи. Вона може використовуватися для досліджуваних різного віку та оцінює ступінь і характер дезадаптації школяра, складається з 16 комплексів-симптомів – зразків поведінки, або симптомокомплексів (СК). СК представлені у вигляді переліків та пронумеровані I–XVI. У кожному СК зразки поведінки мають свою нумерацію.

Результати дослідження за методикою «Карта спостережень» (Д. Стотт)

дозволяють виявити ключові відмінності у психологічному стані та поведінкових особливостях дітей різних вікових груп (рис. 1): 10–11 років та 13–14 років. Виявлено, що учні молодшої вікової групи частіше демонструють відсутність довіри до нових речей, людей і ситуацій (26%), у той час як цей показник значно нижчий серед підлітків (17%). Ослабленість залишається на майже однаковому рівні в обох групах (17% і 16%), що свідчить про схожу тенденцію фізичного чи психологічного виснаження. Підлітки (35%) частіше, ніж молодші діти (15%), демонструють схильність до самоізоляції, що можна пов'язати з кризою підліткового віку.

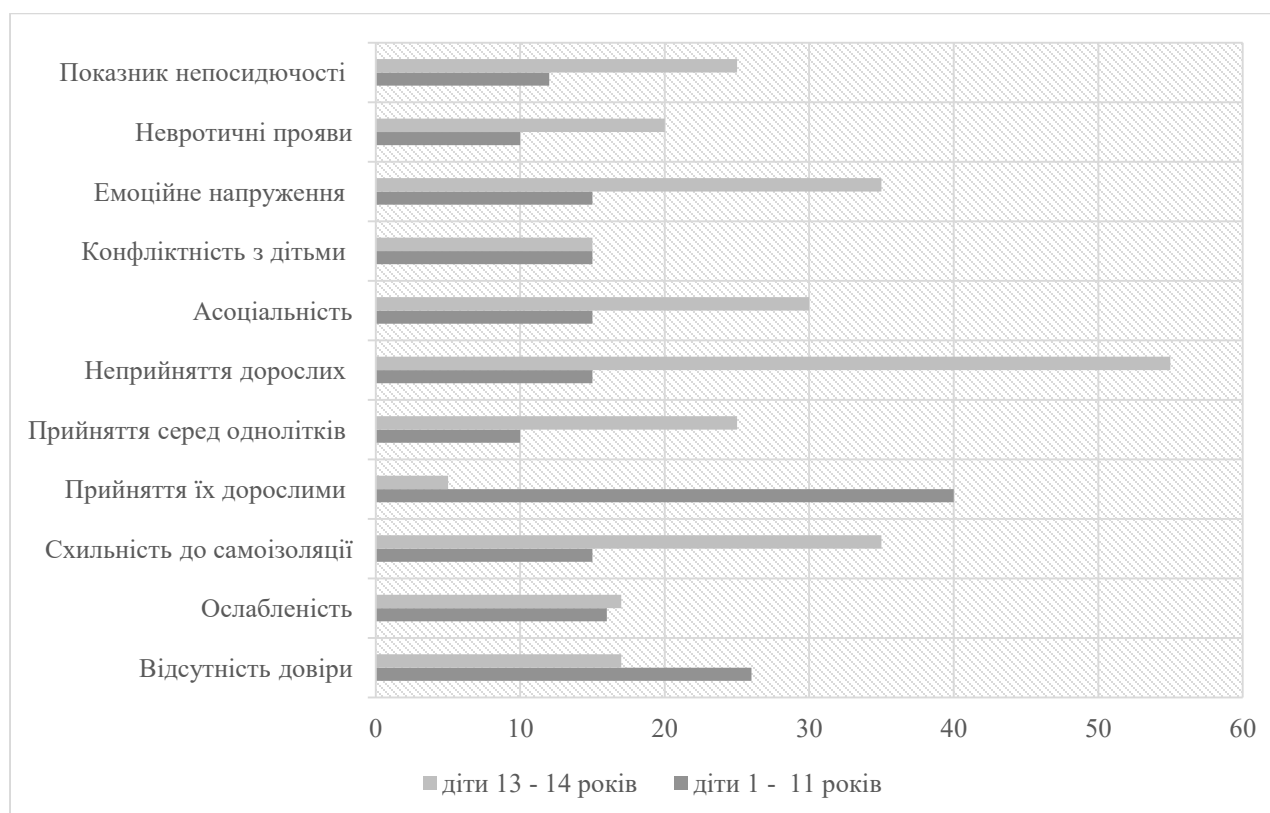

Рис. 1. Результати дослідження за методикою «Карта спостережень» Д. Стотта

Крім того, молодші діти більше хвилюються щодо прийняття їх дорослими (40%), тоді як у підлітків цей показник значно нижчий (5%). Водночас тривога щодо прийняття серед однолітків більш притаманна підліткам (25%), ніж молодшим дітям (10%). Серед підлітків значно більше учнів демонструють неприйняття

дорослих (55%) порівняно з молодшими дітьми (15%), що відповідає етапу формування автономії в підлітковому віці. Підлітки вдвічі частіше демонструють асоціальність (30%) та конфліктність з дітьми (15%) порівняно з молодшою віковою групою (15% і 5% відповідно). Підлітки (35% і 20%) частіше, ніж молодші учні (15% і 10%), демонструють емоційне напруження та невротичні прояви, що вказує на підвищений рівень стресу в цьому віці. У підлітків показник непосидючості активності та фізичного розвитку.

Таким чином, за результатами дослідження схильності та передумов девіантної поведінки дітей та підлітків за методикою Карта спостережень (Д. Стотт) можемо стверджувати, що прояви асоціальності у підлітків зустрічаються у 30%, а у дітей віком 10–11 років у 15% випадків. Конфліктність з дітьми у підлітків зустрічаються у 15%, а у дітей віком 10–11 років у 5% випадків. Різниця у ступені прояву ознак несприятливих умов середовища у двох досліджуваних групах ми не знайшли.

Отже, приходимо до висновку, що проведене дослідження підтверджує, що зі збільшенням віку поведінкові та психологічні особливості дітей зазнають значних змін. У підлітковому віці посилюються прояви емоційного напруження, асоціальності, неприйняття дорослих і самоізоляції, тоді як молодші школярі більше хвилюються про ставлення дорослих і демонструють підвищену довіру до їхньої підтримки. Ці результати свідчать про необхідність адаптації підходів у роботі з дітьми різного віку, враховуючи їхні психологічні та поведінкові потреби.

Список використаних джерел

1. Дідик Н. М. Особливості соціальної роботи і соціально-психологічної реабілітації підлітків з девіантною поведінкою. *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія: Соціально-педагогічна*. 2013. Випуск 23 (3). С. 72–80.
2. Карта спостереження Д. Стотта. URL: <http://testik.com.ua/karta-sposterezhennya-stotta/> (дата звернення: 19.05.2025).
3. Кікалішвілі М. В. Девіантна поведінка: поняття та ознаки. *Вісник Академії адвокатури України*. № 3. 2021. С. 109-122.